

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΑΠΟΦΑΣΗ

Προσφυγή αρ. 67810/14

Δημήτριος ΚΑΡΑΧΑΛΙΟΣ

κατά Ελλάδος

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (πρώτο τμήμα), το οποίο συνεδρίασε την 24^η Ιανουαρίου 2017 σε τμήμα, με την εξής σύνθεση:

Mirjana Lazarova Trajkovska, Πρόεδρος,

Ledi Bianku,

Kristina Pardalos,

Λίνος- Αλέξανδρος Σισιλιάνος,

Robert Spano,

Armen Harutyunyan,

Pauliine Koskelo, Δικαστές,

και με τον Abel Campos, ως Γραμματέα του τμήματος,

Έχοντας υπ' όψη την παραπάνω προσφυγή η οποία εισήχθη την 10^η Οκτωβρίου 2014,

Έχοντας υπ' όψη τις προτάσεις της εναγομένης Κυβερνήσεως καθώς και αυτές που υπέβαλε ως αντίκρουση ο προσφεύγων,

Αφού σκέφτηκε, εκδίδει την παρακάτω απόφαση:

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

1. Ο προσφεύγων, κ. Δημήτριος Καραχάλιος, είναι έλληνα υπήκοος γεννηθείς το 1948 ο οποίος κατοικεί στην Αθήνα. Ενώπιον του Δικαστηρίου τον εκπροσώπησε ο κ. Πιστιόλης, δικηγόρος Αθηνών.

2. Την ελληνική κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσώπησαν οι πληρεξούσιοι του οργάνου αυτής, Κυρία Σ. Χαριτάκη, Σύμβουλος του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους και ή Κυρία Α. Μαγριππή, Δικαστική Πληρεξουσία του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

Α. Τα συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά

3. Τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης, έτσι όπως εξετάθησαν από τους διαδίκους, μπορούν να συνοψιστούν ως εξής.

4. Με την από 27 Ιουνίου 2003, κοινή απόφαση των υπουργών Εθνικής Οικονομίας και Ανάπτυξης, η οποία εκδόθηκε σύμφωνα με τις διατάξεις του υπ αρ. 2414/1996, νόμου, ο προσφεύγων διορίστηκε Διευθύνων Σύμβουλος του ελληνικού Οργανισμού Μικρών και Μεσαίων Επιχειρήσεων και Χειροτεχνίας (« EOMMEX»), ελληνικής εταιρείας, η οποία ανήκει στο Κράτος. Την 6^η Αυγούστου 2003, ο προσφεύγων υπέγραψε τη σχετική σύμβαση και η πρόσληψή του ενεκρίθη αυθημερόν με απόφαση του διοικητικού συμβουλίου του EOMMEX. Η σύμβαση, η διάρκεια της οποίας ήταν πενταετούς ισχύος σύμφωνα με το νόμο, έληγε την 5^η Αυγούστου 2008. Οι μηνιαίες αποδοχές στις οποίες προσετίθετο η αποζημίωση δαπανών, ορίστηκε από τη γενική συνέλευση του EOMMEX σε 4 400 ευρώ (EUR).

5. Μετά τις βουλευτικές εκλογές της 7^{ης} Μαρτίου 2004, έγινε αλλαγή των πολιτικών δυνάμεων στο ελληνικό Κοινοβούλιο και σχηματίστηκε νέα κυβέρνηση.

6. Με τον από 6 Αυγούστου 2004 υπ'αρ. 3260/2004 νόμο περί ρυθμίσεως συστήματος προσλήψεων και θεμάτων δημοσίας διοίκησης («ο νόμος 3260/2004»), η νέα κυβέρνηση τροποποίησε το σύστημα προσλήψεων στο δημόσιο. Το άρθρο 10§ 2 του νόμου προέβλεπε τη λήξη αυτοδικαίως της θητείας ορισμένων οργάνων διοίκησης των οργανισμών και των νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου που ανήκαν στο Κράτος, δηλαδή των μονομελών οργάνων διοίκησης. Η διάταξη αυτή ετέθη σε εφαρμογή με απόφαση του Υπουργείου Εσωτερικών την 10^η Αυγούστου 2004. Η απόφαση αυτή όριζε ότι τα αναφερόμενα παραπάνω όργανα θα συνέχιζαν τη θητεία τους και θα εξακολουθούσαν να εισπράττουν την αποζημίωση τους μέχρι την αντικατάστασή τους.

7. Την 7^η Σεπτεμβρίου 2004, με κοινή απόφαση, οι υπουργοί Εθνικής Οικονομίας και Ανάπτυξης πιστοποίησαν την από 6^{ης} Αυγούστου 2004 αυτοδίκαιη λήξη της θητείας του προσφεύγοντος, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 10§ 2 του προαναφερόμενου νόμου, και προέβησαν σε δημόσια προκήρυξη για την πλήρωση της κενής θέσης του Διευθύνοντος Συμβούλου του EOMMEX.

8. Ο ενδιαφερόμενος παρέμεινε ωστόσο στη θέση του μέχρι την αντικατάστασή του, την 22^α Νοεμβρίου 2004, και συνέχισε να εισπράττει τις αποδοχές του μέχρι την ημερομηνία αυτή.

Την 23^η Νοεμβρίου 2004, ο ΕΟΜΜΕΧ προέβη στην απόλυσή του βάσει του άρθρου 10§ 2 του υπ' αρ. 3260.2004 νόμου.

9. Την 7^η Ιανουαρίου 2005, ο προσφεύγων κατέθεσε αίτηση στο Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών με την οποία ζητούσε την ακύρωση της καταγγελίας της σύμβασης εργασίας ή, άλλως, την καταβολή διαφόρων ποσών ως αποδοχές και αποζημίωση τα οποία του οφείλοντο μέχρι την 5^η Αυγούστου 2008.

10. Με την υπ' αρ 459/2008, απόφαση, το πρωτοβάθμιο Δικαστήριο δικαίωσε τον προσφεύγοντα. Ακύρωσε την καταγγελία της σύμβασης και επιδίκασε ορισμένα ποσά στον ενδιαφερόμενο με τον λόγο ότι το άρθρο 10 § 2 του υπ αρ. 3260/2004 νόμου αντίκειται στη συνταγματική αρχή της οικονομικής ελευθερίας και ότι επρόκειτο για νομοθετική διάταξη με αναδρομική ισχύ που ωστόσο δεν δικαιολογείτο λόγω εξαιρετικών περιστάσεων.

11. Την 16^η Μαΐου 2008, ο ΕΟΜΜΕΧ άσκησε έφεση κατά την αποφάσεως αυτής ενώπιον του Εφετείου Αθηνών.

12. Το Εφετείο, με την από 18 Σεπτεμβρίου 2009, υπ'αρ. 5434/2009 απόφαση, επικύρωσε την προαναφερόμενη απόφαση. Δέχθηκε ότι η καταγγελία της συμβάσεως δεν ανέφερε κανένα σπουδαίο λόγο, όπως το απαιτεί το άρθρο 672 του αστικού κώδικα, και ότι το άρθρο 10 του νόμου 3260/2004 ήταν αντίθετο προς το άρθρο 5 § 1 του Συντάγματος (ως προς το δικαίωμα της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας) και ανεφάρμοστο και δεν μπορούσε συνεπώς να αιτιολογήσει την καταγγελία. Έκρινε συνεπώς ότι η σύμβαση ήταν έγκυρη και ότι ο προσφεύγων, ο οποίος συνέχιζε να παρέχει τις υπηρεσίες του παρά την άρνηση του ΕΟΜΜΕΧ να τις αποδεχθεί, είχε δικαίωμα να εισπράξει την αμοιβή για το σύνολο της περιόδου που οριζόταν στη σύμβαση.

13. Την 6^η Μαΐου 2010, ο προσφεύγων, στηριζόμενος στην παραπάνω αναφερόμενη εφετειακή απόφαση, προσέφυγε στο πρωτοβάθμιο δικαστήριο Αθηνών με αίτηση με την οποία ζητούσε την έκδοση διαταγής πληρωμής κατά του ΕΟΜΜΕΧ. Την 12^η Μαΐου 2010, το πρωτοβάθμιο δικαστήριο διέταξε την

εταιρεία αυτή να καταβάλει στον προσφεύγοντα το ποσό των 150 395, 96 ευρώ, πλέον τη δικαστική δαπάνη. Η διαταγή πληρωμής, η οποία κοινοποιήθηκε στον EOMMEX την 19^η Μαΐου 2010, όριζε ότι το συνολικό ποσό ανερχόταν σε 187 831 ευρώ.

14. Την 21^η Μαΐου 2010, ο EOMMEX κατέθεσε αίτηση αναιρέσεως. Προέβαλλε τρεις λόγους ακύρωσης και ζητούσε ακόμη την αναστολή εκτέλεσης της διαταγής πληρωμής.

15. Με την υπ αρ 164/2010, ο Άρειος Πάγος ανέστειλε την εκτέλεση της αποφάσεως του Εφετείου καθόσον το επιδικασθέν στον προσφεύγοντα ποσό υπερέβαινε τις 20 000 ευρώ, μέχρις ότου τοποθετηθεί επί της ουσίας της υποθέσεως.

16. Σε εκτέλεση της παραπάνω αποφάσεως, ο προσφεύγων εισέπραξε το ποσό των 10 000 ευρώ την 14^η Ιουλίου 2010 και ένα ποσό αναλόγου ύψους την 7^η Αυγούστου 2010.

17. Την 13^η Δεκεμβρίου 2012, με την υπ αρ 1783/2012, απόφαση, το δεύτερο τμήμα του ακυρωτικού δικαστηρίου απέρριψε δύο εκ των τριών λόγων που προέβαλλε ο EOMMEX, και παρέπεμψε τον τρίτο λόγο που αναφερόταν στη συνταγματικότητα του άρθρου 10 του νόμου 3260/2004, στην ολομέλεια του Αρείου Πάγου. Έκρινε ότι ο λόγος αυτός έθετε θέμα κεφαλαιώδους σημασίας και ότι έπρεπε να δοθεί απάντηση σε αυτό με γνώμονα τη συνοχή της νομολογίας.

18. Στην εισήγησή του, ο εισηγητής δικαστής σημείωνε ότι η πρόσληψη του Διευθύνοντος Συμβούλου του EOMMEX είχε προσωρινό χαρακτήρα και συνδεόταν με το όργανο και την πολιτική την οποία ο ενδιαφερόμενος όφειλε να υπηρετήσει. Κατ' αυτόν, επρόκειτο για πολιτική επιλογή στην οποία συμμετείχε όχι μόνον εκείνος ο οποίος την είχε επιβάλει αλλά και εκείνος που την αποδέχθηκε, και οι δύο, συναινούντες να υποστούν τις συνέπειες. Πάντοτε κατά τον εισηγητή, η πρόσληψη του διευθύνοντος Συμβούλου του EOMMEX έφερε, ως εκ τούτου, τα χαρακτηριστικά της πρόσληψης ενός μετακλητού υπαλλήλου, όπως προβλεπόταν από το άρθρο 103§ 5 του Συντάγματος, τούτο δε ακόμη και εάν ο ενδιαφερόμενος συνδεόταν με την εν λόγω εταιρεία με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου. Εξάλλου, ο εισηγητής έκρινε ότι η πενταετής διάρκεια ισχύος

της συμβάσεως δεν απέρριε από το Σύνταγμα- και συνεπώς δεν συνεπάγετο μια σχετική μονιμότητα-, αλλά προέκυπτε από την έννοια του νομοθέτη, και ότι ο τελευταίος αυτός θα μπορούσε να επανέλθει στον καθορισμό της διάρκειας αυτής, εφ' όσον οι πολιτικές συνθήκες που ίσχυαν κατά το χρόνο της επιλογής άλλαζαν. Προσδιόριζε δε, ότι ακόμη και αν υποθέσουμε ότι επρόκειτο για πρόσληψη ενός διευθυντικού στελέχους μιας ανώνυμης εταιρείας μέσω συμβάσεως εργασίας ιδιωτικού δικαίου, ήταν σαφές ότι η επιλογή του Διευθύνοντος Συμβούλου του ΕΟΜΜΕΧ εντασσόταν στο πλαίσιο άσκησης της κυβερνητικής πολιτικής στον εν λόγω τομέα και συνδεόταν με τις αντιλήψεις των πολιτικών δυνάμεων που ήταν στην εξουσία και αφορούσαν στην οικονομική ανάπτυξη στον τομέα αυτόν. Κατ' αυτόν, η επιλογή είχε λοιπόν άμεση σχέση με την εθνική οικονομία.

19. Με την υπ' αρ 6/2014 απόφαση που εκδόθηκε την 26^η Ιουνίου 2014, η ολομέλεια του Αρείου Πάγου με τριάντα δύο ψήφους έναντι οκτώ, έκαμε δεκτή την αναίρεση και εξαφάνισε την απόφαση του Εφετείου.

20. Υπογράμμιζε ότι από τον νόμο 2414/1996 και το καταστατικό του ΕΟΜΜΕΧ προέκυπτε ότι ο Διευθύνων Σύμβουλος της εταιρείας αυτής είχε επιλεγεί από τους συναρμόδιους υπουργούς μετά τη δημοσίευση προκήρυξης περί πληρώσεως κενής θέσης. Ως προς το θέμα αυτό, προσδιόριζε ότι ο νόμος δεν προέβλεπε ειδικά κριτήρια και δεν όριζε διαδικασία επιλογής από μια ανεξάρτητη αρχή, άρα η διαδικασία του άρθρου 103§ 7 του Συντάγματος, από την οποία μπορούσε να αποκλίνει μόνον ως προς τους μετακλητούς υπαλλήλους, δεν ήταν εφαρμοστέα. Δέχθηκε ότι ως προς το κριτήριο πρόσληψης, το πλέον σημαντικό ήταν η εμπιστοσύνη της εποπτεύουσας πολιτικής ηγεσίας στο πρόσωπο που είχε επιλεγεί για να αναλάβει τα καθήκοντα Διευθύνοντος Συμβούλου του ΕΟΜΜΕΧ, και η ελπίδα ότι το πρόσωπο αυτό ήταν ικανό να προαγάγει την κυβερνητική πολιτική στον τομέα αυτόν.

21. Η ολομέλεια του Αρείου Πάγου προσδιόριζε ότι οι επίμαχες διατάξεις του νόμου 3260/2004 είχαν ως στόχο να βάλουν τέλος στη θητεία μεγάλου αριθμού προσώπων που είχαν αναλάβει τη διαχείριση κρατικών οργανισμών μέσω των οποίων εφαρμοζόταν η κυβερνητική πολιτική, είτε ατομικά, είτε ως μελών συλλογικού οργάνου, και να αντικαταστήσει τα πρόσωπα αυτά. Τόνιζε

ότι η εν λόγω συγκεκριμένη αντικατάσταση υπαγορεύτηκε κυρίως από λόγους πολιτικής εμπιστοσύνης, και υπογράμμιζε στο σημείο αυτό ότι παρόμοιες αντικαταστάσεις ελάμβαναν χώρα μετά από αλλαγή της κυβέρνησης όταν προαισθανόταν ότι τα πρόσωπα που είχαν διοριστεί από την προηγούμενη κυβέρνηση με βάση το κριτήριο της εμπιστοσύνης θα δημιουργούσαν δυσχέρειες στη συνεργασία με τη νέα κυβέρνηση.

22. Η ολομέλεια του Αρείου Πάγου αναφερόμενη στα συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά δέχθηκε ότι ο αποφασιστικός παράγων για την πρόσληψη του προσφεύγοντος ήταν η εμπιστοσύνη των αρμοδίων υπουργών προς το πρόσωπο του ενδιαφερομένου και ότι οι εν λόγω υπουργοί είχαν τη διακριτική ευχέρεια να επιλέγουν τον Διευθύνοντα Σύμβουλο του ΕΟΜΜΕΧ χωρίς τον έλεγχο κάποιας ανεξάρτητης αρχής. Παρατήρησε δε, ότι αν και η πρόσληψη του προσφεύγοντος είχε πραγματοποιηθεί με σύμβαση ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου, το περιεχόμενο της σύμβασης αυτής δεν είχε στην πραγματικότητα διαμορφωθεί ελεύθερα από τα μέρη και είχε προσαρμοστεί βάσει του νόμου. Σημείωνε εξάλλου, ότι όχι μόνον οι υπουργοί οι οποίοι είχαν συμμετάσχει στην επιλογή και πρόσληψη του προσφεύγοντος, αλλά και ο τελευταίος αυτός ακόμη, που στόχευε τη θέση του διευθύνοντος συμβούλου και είχε έτσι αποδεχθεί τους προβλεπόμενους από το νόμο όρους, έπρεπε να γνωρίζουν ότι η διαδικασία διορισμού ήταν προδιαγεγραμμένη, ότι στηριζόταν σε μεγάλο βαθμό στην πολιτική εμπιστοσύνη, ότι δεν ετύγχανε καμιάς συνταγματικής προστασίας και ότι οι μόνες απορρέουσες από αυτήν εγγυήσεις ήταν εκείνες που προέβλεπε ο νομοθέτης. Στο σημείο αυτό, διευκρίνιζε ότι ο νομοθέτης είχε παρά ταύτα την εξουσία να άρει τις εγγυήσεις αυτές όταν η πολιτική επικαιρότητα συνεπάγεται αλλαγή στη σύνθεση του νομοθετικού σώματος. Συνεπώς, έκρινε, ότι το Εφετείο αρνούμενο να εφαρμόσει το άρθρο 10 § 2 του νόμου 3260/2004, σε συνδυασμό με το άρθρο 11 § 4, λόγω του ότι αντίκειται στο άρθρο 5 §1 του Συντάγματος, ερμήνευσε εσφαλμένα τις εν λόγω διατάξεις.

23. Εν τούτοις, σύμφωνα με τους οκτώ δικαστές της μειοψηφίας, το άρθρο 10 § 2 του νόμου 3260/2004, αποτελεί παρέμβαση του νομοθέτη στην ελευθερία των μερών να εδραιώσουν μία συμβατική σχέση εργασίας εφ' όσον κατά την

κρίση τους, η διάταξη αυτή επιβάλλει τη λήξη του συμβατικού δεσμού που δημιουργήθηκε, τούτο δε παρά την εκφρασμένη θέληση των μερών και χωρίς τις οικονομικές συνέπειες που προβλέπονται από το νόμο σε περίπτωση πρόωρης λύσης της συμβάσεως. Οι μειοψηφήσαντες δικαστές επεσήμαιναν ότι ο προσφεύγων δεν ήταν ανώτατος μετακλητός υπάλληλος που κατείχε θέση εκτός ιεραρχικού πλαισίου (άρθρο 105§5 του συντάγματος), και έκριναν ότι η εν λόγω επέμβαση θα δικαιολογείτο μόνον εάν ο ενδιαφερόμενος είχε αυτή την υπηρεσιακή ιδιότητα. Διευκρίνιζαν, αφ' ενός, ότι η επίδικη σύμβαση εργασίας ήταν σύμβαση ιδιωτικού δικαίου ωρισμένου χρόνου και ο προσφεύγων είχε διοριστεί, με τη σύμβαση αυτή, διευθύνων σύμβουλος μιας ανώνυμης εταιρείας του δημοσίου μη απολαμβάνων των προνομίων της δημόσιας εξουσίας και, αφ' ετέρου, ότι η επίμαχη διάταξη είχε αναδρομικό αποτέλεσμα το οποίο θα επέφερε βλάβη στην αρχή της οικονομικής ελευθερίας την οποία προστατεύει το Σύνταγμα. Επί του θέματος αυτού, προσέθεταν ότι μία από τις εκφάνσεις της αρχής αυτής ήταν η ελευθερία των συμβαλλομένων στη σύμβαση να την καταστήσουν λήξασα, εφ' όσον το επιθυμούσαν με δική τους πρωτοβουλία.

24. Ο Άρειος Πάγος παρέπεμψε την υπόθεση στο Εφετείο Αθηνών. Κατά τον χρόνο που απαγγέλθηκε η παρούσα απόφαση ούτε ο προσφεύγων ούτε ο EOMMEX είχαν ζητήσει από το Εφετείο να ορίσει ημερομηνία δικασίμου.

B. Το ισχύον εσωτερικό δίκαιο και πρακτική

25. Το άρθρο 672 του αστικού κώδικα ορίζει τα εξής:

«Καθένα από τα μέρη έχει δικαίωμα σε κάθε περίπτωση να καταγγείλει οποτεδήποτε τη σύμβαση για σπουδαίο λόγο, χωρίς να τηρήσει προθεσμία. Το δικαίωμα αυτό δεν μπορεί να αποκλειστεί με συμφωνία»

26. Το άρθρο 10 (για τη λήξη της θητείας των συλλογικών οργάνων και των οργάνων της διοίκησης) του νόμου 3260/2004 ορίζει ότι:

«1. Από τη δημοσίευση του παρόντος νόμου λήγει αυτοδικαίως η θητεία των μελών των υπηρεσιακών συμβουλίων των δημόσιων υπηρεσιών, των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου και των νομαρχιακών αυτοδιοικήσεων (....)

Οι διατάξεις της προηγούμενης παραγράφου εφαρμόζονται και για τα με οποιαδήποτε

ονομασία συμβούλια ή επιτροπές κρίσεως θεμάτων υπηρεσιακής κατάστασης πολιτικών υπαλλήλων των νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου, οργανισμών, επιχειρήσεων και εταιρειών που ανήκουν στο κράτος ή το κράτος κατέχει το 51 % του μετοχικού ή εταιρικού κεφαλαίου ή διορίζει τον διοικητή ή τον πρόεδρο (...)

2. Από τη δημοσίευση του παρόντος λήγει, επίσης αυτοδικαίως, η θητεία, είτε αυτή καθορίζεται από συγκεκριμένη διάταξη είτε προκύπτει από σύμβαση, των μελών των διοικητικών συμβουλίων(...) καθώς και των μονομελών οργάνων διοίκησης (διοικητών, υποδιοικητών, προέδρων, αντιπροέδρων, διευθυνόντων συμβούλων, γενικών γραμματέων(...)) υπηρεσιών του Δημοσίου και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, καθώς και των νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου, οργανισμών, επιχειρήσεων και εταιρειών (...)

27. Το Συμβούλιο Επικρατείας, αποφαινόμενο, σε ολομέλεια, ως προς το άρθρο 10 § 2 του νόμου 3260/2004 σε περίπτωση που αφορούσε στη θέση του γενικού διευθυντή διοίκησης (απόφαση αρ. υπ αρ. 1849/2008), έκρινε ότι αυτός ήταν ανώτατος υπάλληλος εκτός ιεραρχικού πλαισίου, όπως προέκυπτε από τη συγκεκριμένη φύση της θέσης, την ειδική αποστολή του και τη φύση των αρμοδιοτήτων του λόγω του ότι ο νόμος δεν προέβλεπε τη δημοσίευση προκήρυξης για την πλήρωση της κενής θέσης απευθυνόμενης στους υποψηφίους για τη θέση αυτή, από την απουσία μιας διαδικασίας επιλογής των υποψηφίων και από την απουσία ελέγχου του διορισμού από κάποια ανεξάρτητη αρχή. Δέχθηκε ως προς αυτό, ότι τούτο το επέτρεπε η παράγραφο 7 του άρθρου 103 του Συντάγματος μόνον για τους μετακλητούς υπαλλήλους (άρθρο 103§5 του Συντάγματος). Σύμφωνα με το Συμβούλιο Επικρατείας, ο γενικός διευθυντής της διοίκησης υπαγόταν στην κατηγορία των ανώτατων μετακλητών υπαλλήλων οι οποίοι επιτρεπόταν να εξαιρεθούν με νόμο από τη μονιμότητα δυνάμει του άρθρου 103§5 του Συντάγματος, πράγμα το οποίο άλλωστε προβλεπόταν από το άρθρο 39§2 του δημοσιοϋπαλληλικού κώδικα.

28. Το Συμβούλιο Επικρατείας είχε την ίδια προσέγγιση στις περιπτώσεις των θητειών του προέδρου διοικητικού συμβουλίου των νοσοκομείων που ανήκαν στο Μετοχικό Ταμείο Στρατού (αρ αποφάσεως 2713/2006), των διοικητών των δημοσίων νοσοκομείων(αποφάσεις υπ' αρ. 227/2011, 1627/2011 και 2758/2011) και του διευθύνοντος συμβούλου του Οργανισμού

επαγγελματικής κατάρτισης και απασχόλησης στον αγροτικό τομέα(απόφαση αρ 239/2012).

ΙΣΧΥΡΙΣΜΟΣ

29. Ο προσφεύγων καταγγέλλει παραβίαση του άρθρου 1 του υπ' αρ. 1 Πρωτοκόλλου της Συμβάσεως, ενιστάμενος για το ότι απολύθηκε κατ' εφαρμογήν νόμου, και μάλιστα άνευ αποζημιώσεως.

ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

30. Ο προσφεύγων, ο οποίος κρίνει την εσωτερική νομοθεσία ως προς το ότι θα έπρεπε να είχε προβλέψει την αυτεπάγγελτη λύση της συμβάσεως εργασίας ορισμένου χρόνου, προ της λήξης αυτής, χωρίς να έχει λάβει αποζημίωση και χωρίς λόγο απολύσεως, προσάπτει στο Κράτος ότι κατήργησε το δικαίωμα του να διατηρήσει τη θέση του και να εισπράττει τις αποδοχές του μέχρι τη λήξη της συμβάσεώς του- δικαίωμα που κατά την άποψη του καθοριζόταν από την ίδια τη σύμβαση και τις ισχύουσες σχετικές διατάξεις του αστικού κώδικα. Ενίσταται για παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αρ. 1 της Συμβάσεως, το οποίο έχει ως εξής:

« Παν φυσικόν ή νομικόν πρόσωπον δικαιούται σεβασμού της περιουσίας του. Ουδείς δύναται να στερηθή της ιδιοκτησίας αυτού ειμή δια λόγους δημοσίας ωφελείας και υπό τους προβλεπομένους, υπό του νόμου και των γενικών αρχών του διεθνούς δικαίου, όρους.

Αι προαναφερόμεναι διατάξεις δεν θίγουνσι το δικαίωμα παντός Κράτους όπως θέση εν ισχύϊ νόμους ους ήθελε κρίνει αναγκαίον προς ρύθμισιν της χρήσεως αγαθών συμφώνως προς το δημόσιον συμφέρον ή προς εξασφάλισιν της καταβολής φόρων ή άλλων εισφορών ή προστίμων.».

A. Η ένσταση της μη εξάντλησης των εσωτερικών ενδίκων μέσων

31. Πρώτον, η Κυβέρνηση επικαλείται τη μη εξάντληση των εσωτερικών ενδίκων μέσων. Υποστηρίζει ότι η απόρριψη της προσφυγής του προσφεύγοντος δεν έχει καταστεί ακόμη τελεσίδικη κατά την έννοια του άρθρου 35 της Συμβάσεως, με την αιτιολογία ότι η υπόθεση εκκρεμεί ακόμη λόγω παραπομπής στο εφετείο και ότι ουδείς των διαδίκων έλαβε μέχρι τώρα την πρωτοβουλία να ζητήσει τον καθορισμό δικασίμου. Εκτιμά συνεπώς, ότι οι διάδικοι βρίσκονται σήμερα στη θέση εκείνη που προέκυψε κατά την έκδοση της υπ' αριθ 459/2008 αποφάσεως του

πρωτοβαθμίου δικαστηρίου Αθηνών. Επισημαίνει εξάλλου ότι σε περίπτωση κατά την οποία ο Άρειος Πάγος αναιρέσει για δεύτερη φορά την απόφαση του Εφετείου, αποφαινόμενο επί της παραπομπής, την υπόθεση θα έκρινε το ίδιο το ανώτατο δικαστήριο. Κατ' αυτόν, απομένουν ακόμη δύο στάδια διαδικασίας ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων πριν εκδοθεί απόφαση οριστικά- είτε υπέρ του προσφεύγοντος είτε κατά- επί της προσφυγής του τελευταίου αυτού.

32. Ο προσφεύγων βεβαιώνει ότι ακόμη και αν αναλάμβανε την πρωτοβουλία για τη συνέχιση της διαδικασίας με την παραπομπή ενώπιον του Εφετείου, αυτή η ενέργεια θα ήταν τελείως σχηματική και δεν θα άλλαζε την έκβαση του νομικού θέματος το οποίο έπρεπε να επιλύσει η ολομέλεια του Ακυρωτικού Δικαστηρίου.

33. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι το άρθρο 35§ 1 της σύμβασης δεν πρέπει να ερμηνευθεί με τρόπο που θα απαιτούσε ο εκάστοτε προσφεύγων να ζητά από το δικαστήριο να επιληφθεί των αιτιάσεων του πριν η σχετική προς το διακυβευόμενο θέμα κατάσταση αποτελέσει αντικείμενο έκδοσης τελεσίδικης απόφασης σε εσωτερικό επίπεδο (Βαρνανά και λοιποί κατά Τουρκίας [GC], αρ. 16064/90, 16065/90, 16066/90, 16068/90, 16069/90, 16070/90, 16071/90, 16072/90 και 16073/90, § 157, CEDH 2009).

34. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι ο προσφεύγων εισήγαγε την προσφυγή του την 10^η Οκτωβρίου 2014, δηλαδή μετά την έκδοση από την Ολομέλεια του Αρείου Πάγου της υπ'αρ 6/2014 απόφασής του. Στην απόφαση αυτή ο Άρειος Πάγος έκρινε ότι οι διατάξεις των άρθρων 10 και 11 του νόμου 3260/2004 ήταν σύμφωνες προς το Σύνταγμα και ότι η αυτοδίκαιη λύση της σύμβασης του προσφεύγοντος πριν από τη λήξη της δεν προσέκρουε στις διατάξεις αυτές. Το Δικαστήριο δέχεται επίσης ότι το ζήτημα της συνταγματικότητας των διατάξεων αυτών ήταν θέμα κεφαλαιώδους σημασίας και για τον λόγο αυτόν, το δεύτερο τμήμα του Αρείου Πάγου με την υπ'αρ 1783/2012, απόφασή του, είχε παραπέμψει το θέμα στην ολομέλεια.

35. Λαμβάνοντας υπ'όψη την αρχή της συνεδριάσεως του Αρείου Πάγου σε Ολομέλεια μέσα στο πλαίσιο του ελληνικού δικαστικού συστήματος καθώς και της φύσης του θέματος που κλήθηκε να επιλύσει, το Δικαστήριο κρίνει ότι το διοικητικό εφετείο αποφαινόμενο επί της παραπεμπόμενης απόφασης δεν δύναται να θέσει εκ

νέου υπό εξέταση την υπ' αρ 6/2014 απόφαση. Μέσα σε ένα τέτοιο δικαστικό πλαίσιο, η τελεσίδικη εσωτερική απόφαση κατά την έννοια του άρθρου 35 §1 της Συμβάσεως ήταν αυτή η εκδοθείσα απόφαση (ίδε επίσης Χήτος κατά Ελλάδος, αρ 51637/12, § 62, 4 Ιουνίου 2015).

36. Με τα περιστατικά αυτά της υπόθεσης, το Δικαστήριο εκτιμά ότι το να απαιτήσει κανείς από τον προσφεύγοντα να συνεχίσει την διαδικασία που περιγράφει η Κυβέρνηση θα συνέτεινε στο να τον εγκλωβίσει σε ένα φαύλο κύκλο και θα αποτελούσε ένα δυσανάλογο προς την αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματός του για ατομική προσφυγή, εμπόδιο, όπως ορίζεται ακριβώς από το άρθρο 34 της Σύμβασης (ίδε υπό την έννοια αυτή Vaney c. France, αρ 53946/00, § 53, 30 Νοεμβρίου 2004, και Gaglione et autres c. Italie, αρ 45867/07 και λοιποί, § 22, 21 Δεκεμβρίου 2010).

37. Συνεπώς, πρέπει να απορριφθεί η ένσταση απαραδέκτου που επικαλέσθηκε η Κυβέρνηση στο σημείο αυτό.

B. Ως προς το εφαρμόσιμο του άρθρου 1, του υπ' αρ. 1 Πρωτοκόλλου.

1. Επιχειρήματα των διαδίκων

38. Δεύτερον, η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι το άρθρο 1 του υπ' αρ 1 Πρωτοκόλλου της Συμβάσεως δεν εφαρμόζεται στη συγκεκριμένη περίπτωση, διότι, κατ' αυτήν, ο προσφεύγων δεν διαθέτει « νόμιμη προσδοκία » κατά την έννοια της νομολογίας του Δικαστηρίου, να εισπράξει τις αποδοχές του για την περίοδο που περιλαμβάνεται μεταξύ της 23^{ης} Νοεμβρίου 2004 και της 5^{ης} Αυγούστου 2008, ημερομηνία που αντιστοιχεί στη λήξη της συμβάσεώς του. Ως προς αυτό, η Κυβέρνηση αναφέρει ότι ούτε από τη νομοθεσία (άρθρο 672 του αστικού κώδικα-παράγραφος 25 παραπάνω), ούτε από τη νομολογία προκύπτει, ότι σε περίπτωση πρόωρης λύσης μιας συμβάσεως ορισμένου χρόνου, ο ενδιαφερόμενος δικαιούται αποδοχές που να καλύπτουν όλη τη συμβατική περίοδο. Επισημαίνει επίσης ότι ο προσφεύγων γνώριζε ότι δεν θα μπορούσε να παραμείνει στη θέση του μέχρι τη λήξη της θητείας του, ότι κατέλαβε τη θέση αυτή λίγους μήνες πριν από τις βουλευτικές εκλογές και ότι η απόλυσή του που επήλθε λόγω αλλαγής του κόμματος που κατέλαβε την εξουσία, ήταν προβλέψιμη και εξαιρετικά πιθανή. Προσθέτει ότι ο προσφεύγων ήταν εν γνώσει της πρακτικής που ίσχυε για τις θέσεις διευθυντών

εκτός ιεραρχικού πλαισίου και ότι η εσωτερική νομολογία δεν θα του επέτρεπε να στοχεύει σε μία απόκλιση από την πρακτική αυτή.

39. Επικαλούμενος τη νομολογία του Δικαστηρίου σχετικά με την « νόμιμη προσδοκία», ο προσφεύγων ανταπαντά ότι, έχοντας διοριστεί στη θέση του διευθύνοντος συμβούλου του EOMEX, με υπουργική απόφαση και για χρονική περίοδο πέντε ετών, είχε την ελπίδα να καταλάβει τη θέση αυτή και να εισπράττει τις αποδοχές του για το σύνολο της περιόδου αυτής. Βεβαιώνει ότι δεν ήταν λογικό να προβλέπει ότι θα εξέπιπτε των καθηκόντων του σε περίπτωση αλλαγής κόμματος εξουσίας, πολύ περισσότερο εφ' όσον είχε διοριστεί για χρονική περίοδο πέντε ετών, και όχι για τέσσερα έτη- χρονική περίοδος που αντιστοιχεί σε μία βουλευτική περίοδο. Προσδιορίζει ότι διορίστηκε το 2003 από κυβέρνηση που μόλις είχε προκύψει από τις εκλογές του 2000 και η οποία θα έπρεπε να παραμείνει στην εξουσία μέχρι το 2004, πράγμα που, κατά την άποψή του, αποδεικνύει καθαρά, την πρόθεση να αποσυνδέσει την επίδικη θέση από το πολιτικό πλαίσιο και να την αποδώσει στην αξία του.

2. Εκτίμηση του Δικαστηρίου

α) Εφαρμοστέες αρχές

40. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι ο προσφεύγων δεν μπορεί να ενίσταται για παραβίαση του άρθρου 1 του υπ'αρ. 1 Πρωτοκόλλου της Συμβάσεως, παρά μόνον εάν οι αποφάσεις που εγκαλεί ανάγονται στα «αγαθά του », κατά την έννοια της διατάξεως αυτής. Η έννοια « αγαθά» μπορεί να καλύπτει τόσο τα «υπάρχοντα αγαθά» όσο και τις περιουσιακές αξίες, συμπεριλαμβανομένων σε αυτές, τις απαιτήσεις δυνάμει των οποίων ο προσφεύγων δύναται να ισχυριστεί ότι έχει τουλάχιστον «νόμιμη προσδοκία» να αποκτήσει την πραγματική απόλαυση (jouissance) του δικαιώματος της κυριότητας (Prince Hans- Adam II de Liechtenstein c. Allemagne [GC], αρ. 42527/98, §§ 82-83, CEDH 2001-VIII, και Gratzinger et Gratzingerova c. République Tchèque (déc) [GC]m 39794/98, §69, CEDH 2002-VII). Άλλωστε, ως προς την έννοια « νόμιμη προσδοκία» το Δικαστήριο έκρινε ότι για να επιτύχει να αναγνωρίσει ότι ένα αγαθό εμπεριέχει νόμιμη προσδοκία, ο αιτών πρέπει να απολαμβάνει κάποιου υποστηρίξιμου δικαιώματος,

το οποίο βάσει της αρχής που αναφέρθηκε στην παράγραφο 52 της απόφασης *Korecký c. Slovaquie* ([GC], αρ. 44912/98, CEDH 2004-IX), πρέπει να αποτελεί πραγματικά ένα ουσιαστικό περιουσιακό συμφέρον το οποίο επαρκώς να αποδεικνύεται έναντι του εθνικού δικαίου (*Bélané Nagy c. Hongrie* [GC], αρ.53080/13, § 79, 13 Δεκεμβρίου 2016).

β) Εφαρμογή των αρχών στη συγκεκριμένη περίπτωση

41. Στην προκειμένη περίπτωση, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι ο προσφεύγων διορίστηκε Διευθύνων Σύμβουλος στον EOMMEX, μία ανώνυμη εταιρεία η οποία ανήκει στο Κράτος, με κοινή απόφαση των υπουργών Εθνικής Οικονομίας και Ανάπτυξης, Πράγματι, την 6^η Αυγούστου 2003, ο προσφεύγων υπέγραψε σύμβαση προσλήψεως, η χρονική διάρκεια της οποίας οριζόταν από το νόμο σε πέντε έτη, για τα οποία θα ελάμβανε μηνιαίες αποδοχές 4 400 ευρώ, τις οποίες όριζε η γενική συνέλευση του EOMMEX, και αποζημίωση έναντι εξόδων. Παρά ταύτα, μετά τις βουλευτικές εκλογές της 7^{ης} Μαρτίου 2004, οι οποίες είχαν ως αποτέλεσμα την αλλαγή των πολιτικών δυνάμεων στην εξουσία, με το νόμο 3260/2004 έληξαν αυτοδικαίως οι συμβάσεις των μελών των διοικητικών συμβουλίων, διοικητών, προέδρων και διευθυνόντων συμβούλων των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου και κρατικών επιχειρήσεων. Κατά συνέπεια λοιπόν, οι υπουργοί Εθνικής Οικονομίας και Ανάπτυξης οι οποίοι πιστοποίησαν την αυτοδίκαιη λήξη της σύμβασης του προσφεύγοντος δυνάμει του άρθρου 10§ 2 του προαναφερόμενου νόμου, προέβησαν σε δημόσια προκήρυξη για την πλήρωση της κενής θέσης του διευθύνοντος συμβούλου του EOMMEX, και η εταιρεία αυτή προέβη στην απόλυση του προσφεύγοντος.

42. Το Δικαστήριο, παρατηρεί στη συνέχεια ότι, ο προσφεύγων αφού παύθηκε χωρίς να λάβει αποζημίωση τη 23^η Νοεμβρίου 2004, ενώ η σύμβαση του έληγε την 5^η Αυγούστου 2008, προσέφυγε στα εσωτερικά δικαστήρια: ο ενδιαφερόμενος ζητούσε την ακύρωση της απόλυσής του ή, άλλως την καταβολή μισθών και αποζημιώσεων τα οποία του οφείλονταν. Τόσο το πρωτοβάθμιο δικαστήριο όσο και το εφετείο δικαίωσαν τον προσφεύγοντα και έκριναν ότι είχε το δικαίωμα να εισπράξει την αμοιβή του για το σύνολο της περιόδου που είχε καθοριστεί με τη σύμβαση. Η διαταγή πληρωμής που εξέδωσε το πρωτοβάθμιο

δικαστήριο με βάση την απόφαση του εφετείου και η οποία κοινοποιήθηκε στον EOMMEX την 19^η Μαρτίου 2010, ανέφερε ότι η τελευταία αυτή έπρεπε να καταβάλει στον προσφεύγοντα το συνολικό ποσό των 187 831 ευρώ.

43. Το Δικαστήριο δέχεται αναντίρρηση ότι το αντικείμενο της διαδικασίας ενώπιον των εσωτερικών δικαστηρίων δεν αναφερόταν στα «υπάρχοντα αγαθά», δεδομένου ότι ο προσφεύγων είχε εισπράξει μέχρι την ημερομηνία παύσης της θητείας του την αμοιβή του, προσαυξημένη με τις αποδοχές που καταβλήθηκαν κατά τη διάρκεια τεσσάρων ακόμη μηνών περίπου, μέχρι την απόλυσή του (παράγραφος 7-8 παραπάνω), και με το ποσό των 20 000 ευρώ που καταβλήθηκαν κατ' εφαρμογήν της υπ αρ 164/2010 αποφάσεως του Αρείου Πάγου (παράγραφος 15 παραπάνω).

44. Το Δικαστήριο παρατηρεί όμως, ότι αυτή η « νόμιμη προσδοκία» εξαρτάτο από την έκβαση της αναιρέσεως την οποία είχε ασκήσει ο EOMMEX κατά της εφετειακής αποφάσεως, και κυρίως της αποφάσεως την οποία εξέδωσε ο Άρειος Πάγος σε ολομέλεια, στο θέμα της συνταγματικότητας του άρθρου 10§ 2, του νόμου 3260/2004, με τον οποίο έληξαν χωρίς καταβολή αποζημιώσεων οι συμβάσεις των γενικών διευθυντών των κρατικών επιχειρήσεων, όπως αυτή του προσφεύγοντος.

45. Το Δικαστήριο επισημαίνει στη συνέχεια ότι, την 26^η Ιουνίου 2014, η ολομέλεια του Αρείου Πάγου αποφάνθηκε υπέρ της συνταγματικότητας του προαναφερόμενου άρθρου 10§ 2 και παρέπεμψε την υπόθεση στο εφετείο, το οποίο κατά το χρόνο που εκδόθηκε η παρούσα απόφαση, δεν είχε ακόμη αποφανθεί για την περίπτωση του προσφεύγοντος. Ο Άρειος Πάγος αποφαινόμενος κατ' αυτόν τον τρόπο, ευθυγράμμισε τη νομολογία του με εκείνη του Συμβουλίου Επικρατείας ως προς το συγκεκριμένο θέμα (παράγραφοι 27-28 παραπάνω).

46. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι, μετά την απόφαση αυτή του Αρείου Πάγου, διακυβεύονται σοβαρά οι πιθανότητες να εκδοθεί από το εφετείο το οποίο αποφαινεται επί της παραπομπής, απόφαση υπέρ του προσφεύγοντος. Από την άποψη αυτή, το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι δεν μπορούμε να συμπεράνουμε την ύπαρξη μιας «νόμιμης προσδοκίας» όταν υπάρχει διχογνωμία στον τρόπο με τον οποίο το εσωτερικό δίκαιο πρέπει να ερμηνεύεται και

εφαρμόζεται, και ότι τα επιχειρήματα που αναπτύχθηκαν από τον προσφεύγοντα επί του θέματος αυτού απορρίπτονται οριστικά από τις εθνικά δικαστήρια (Korecký, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, παράγραφος 50, και Běláné Nagy, παραπάνω, παράγραφος 75).

47. Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο αποδέχεται ότι ο προσφεύγων δεν απέδειξε ότι ήταν κάτοχος απαίτησης επαρκώς αποδεδειγμένης ώστε να καταστεί απαιτητή και συνεπώς δεν δύναται να επικαλεστεί ένα « περιουσιακό αγαθό» κατά την έννοια του άρθρου 1 του υπ' αρ 1 Πρωτοκόλλου της Συμβάσεως.

48. Εξ αυτών συνάγεται ότι η αιτίαση η οποία στηρίζεται στη διάταξη αυτή είναι ασυμβίβαστη *ratione materiae* με τις διατάξεις της Σύμβασης, κατά την έννοια του άρθρου 35§3, και θα πρέπει να απορριφθεί κατ' εφαρμογήν του άρθρου 35§4.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο, ομόφωνα,

Κηρύσσει απαράδεκτη την προσφυγή.

Συνετάγη στη γαλλική γλώσσα, και στη συνέχεια κοινοποιήθηκε εγγράφως την 16^η Φεβρουαρίου 2017.

(υπογραφή)
Abel Campos
Γραμματέας

(υπογραφή)
Mirjana Lazarova Trajkovska
Πρόεδρος

Ακριβής μετάφραση
από το συνημμένο γαλλικό κείμενο
Αθήνα, 20/03/2017
Η μεταφράστρια : Β.Α.Αυγερινούλου

